

Лекція 8

Стратегічне планування та прогнозування сталого місцевого розвитку

1. Глобальний вимір сталого місцевого розвитку.
2. Значення стратегічного планування на місцевому рівні.
3. Організація розробки стратегій сталого місцевого розвитку.

1. Рівень забезпеченості та якість життя людей, які мешкають у містах, селах, селищах, регіонах, безпосередньо залежать від того, як вирішуються конкретні повсякденні проблеми, пов'язані з життєдіяльністю людей. Тому питання планування та реалізації стратегій місцевого сталого розвитку є надзвичайно актуальним. По суті, запровадження стратегічного підходу до місцевого сталого розвитку показує здатність суспільства дати адекватні відповіді на глобальні виклики сучасності.

Стратегія. Коли говорять про стратегію, то мають на увазі загальний план дій у певному напрямі суспільного розвитку на досить тривалий період з орієнтацією на вагомий, значимий кінцевий результат. Наприклад, підготовка та переможне завершення війни, досягнення важливих для суспільства економічних, наукових, екологічних, інших визначних цілей.

Початок стратегічного етапу визначається знаковими суспільними подіями. Його зміст складають суттєві, а то й радикальні зміни, перетворення, які є результатом вирішення стратегічних завдань. Завершується стратегічний етап досягненням визначеної кінцевої мети.

Отже, стратегія місцевого сталого розвитку містить у собі узгоджене між владою, громадянським суспільством, приватним сектором бачення майбутнього, загальну мету, цілі та завдання, основні напрями поступового (поетапного) просування до загальної мети, а також визначення необхідних ресурсів, потенціалу, інструментів, ефективних механізмів взаємодії різних суспільно-політичних сил.

Йдеться про великі, масштабні цілі, досягнення яких потребує значної концентрації та ефективного використання як матеріальних, так і людських ресурсів, координації зусиль різних соціальних верств, заінтересованих груп, а також значної кількості часу.

Стратегії місцевого сталого розвитку розробляються на період від 5-10 років до 15-20 років. У нашому контексті йдеться про стратегії переходу місцевого розвитку на засади сталості. Тобто, муніципальне управління як управління місцевим розвитком має стратегічну мету – перехід до сталого розвитку, якому належить стати основою та засобом умовно довічного та благополучного існування суспільства, людської цивілізації.

Але для того, щоб це відбулося, мають бути створені відповідні передумови. Ключовими для підготовки та успішного впровадження стратегій сталого місцевого розвитку (ССМР) виступають наявність певного місцевого потенціалу, базової економічної та соціальної інфраструктури. Поруч із зазначеними існує низка інших важливих чинників:

- наявність сприятливої законодавчої та регуляторної бази для ефективного децентралізованого місцевого розвитку;
- рівні права та партнерство у реалізації місцевого розвитку усіх зацікавлених соціальних груп та місцевої влади;
- гендерна рівність;
- наявність необхідних ресурсів, економічних важелів та стимулів, що забезпечують і підтримують життєдіяльність місцевої економіки та сталий місцевий розвиток;
- можливість створення ефективних координаційних механізмів для забезпечення спільної діяльності щодо реалізації узгоджених пріоритетів.

Глобальні проблеми сучасності знаходяться начебто на значній відстані від муніципального управління. Але насправді люди потерпають від них саме там, де живуть, працюють, відпочивають. Проблеми глобального характеру на місцевому рівні перетворюються на конкретні негаразди, з якими стикаються люди: неякісна питна вода; річка, перетворена у стічну канаву відходів місцевого виробництва; не функціонує сільська школа, і діти мають діставатися у сусіднє село за десяток кілометрів; промислова зона

посеред міста чадить, смердить і нищить довкілля; жахлива корупція; нахабне самоуправство місцевих чиновників; нові захворювання та «відроджені» старі та ще багато чого іншого.

Отже, саме на місцях глобальні проблеми отримують своє конкретне «обличчя», рельєфні контури та чіткі прояви, що стосуються усієї місцевої спільноти та кожної людини особисто.

За таких умов подолання глобальних проблем вимагає зусиль не лише урядів та законодавців, а перш за все – місцевої громади, жителів міст і сіл. Лише за їхньої активної участі може бути реалізована на місцевому рівні ідея сталого розвитку.

2. Основні підходи до стратегічного планування сталого місцевого розвитку були закладені у документі Програма дій «Порядок денний на XXI століття», ухваленому конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.).

Глава 28 цього документу вказує: «Оскільки причини багатьох проблем і рішень, що розглядалися у «Порядку денному на XXI століття», залежать від характеру місцевих умов, участь і співробітництво місцевих органів управління буде одним із вирішальних чинників в досягненні поставлених в ньому цілей. Кожному місцевому органу управління слід почати діалог з громадянами, місцевими організаціями і приватними підприємствами та затвердити Місцевий «Порядок денний на XXI століття».

Якщо мислити системно, то вихід якраз і полягає у тому, щоб на всіх рівнях управління, і перш за все на місцевому (ближче до людей), запроваджувалися комплексні, збалансовані стратегії розвитку. Приклади таких сучасних підходів ми бачимо у східноєвропейських посткомуністичних країнах, які демонструють не лише рішучість намірів, а й реальне поступове просування до сталого розвитку, і знову ж таки перш за все – на рівні міст та регіонів.

Забезпечення сталого розвитку за конкретних місцевих умов населених пунктів та регіонів вимагає творчого пошуку динамічного балансу між головними сферами життя. Для цього потрібні відповідні знання щодо сталості в окремих галузях суспільного розвитку, а також розуміння і повага щодо обмежень, які накладає навколишнє середовище. Забезпечення якісного життя для жителів населених пунктів чи регіонів не може досягатися за рахунок винищення існуючих у довкіллі форм життя.

Ефективність заходів, що плануються та реалізуються, залежить від можливості поєднання зусиль усіх суб'єктів місцевого розвитку. Крім того, це сприятиме пошуку та залученню необхідних ресурсів – людських, матеріальних, фінансових та інших. Здатність учасників процесу стратегічного планування та управління до постійного розширення їхніх знань та навичок через використання різних форм навчання – один з ключових факторів успіху.

Особливості Місцевого порядку денного-21.

1. Це всесвітній процес, який офіційно підтримується найбільш представницькими світовими та регіональними міжнародними організаціями.

2. Ключова роль тут належить місцевій владі, а, значить, існує більше можливостей для розв'язання проблем, які безпосередньо торкаються людей.

3. Місцева відповідальність пов'язується з глобальною, оскільки досягається зниження несприятливого тиску на довкілля.

4. На місцевому рівні безпосередньо громадами беруться на озброєння сучасні ідеї та знання, підвищується наукова обґрунтованість місцевого управління.

5. Досягається комплексність в управлінні, збалансованість економічних, екологічних, соціальних, культурних аспектів.

6. Закладаються основи для підвищення якості життя місцевих жителів.

7. Формується новий спосіб місцевого публічного управління на принципових засадах сталого розвитку.

При цьому конфлікти інтересів, які нерідко виникають, мають бути упереджені і розв'язані через пошук компромісів та відповідні засоби врегулювання розбіжностей.

3. Розробка та запровадження стратегій сталого місцевого розвитку (ССМР) являє собою досить складну, цілісну систему заходів від підготовки до реалізації, моніторингу та оцінювання результатів. Умовно цю роботу можна розподілити на три частини.

Перша частина включає підготовчі організаційні заходи та планування усієї роботи. Спочатку проводиться так зване «вимірювання», тобто визначення інтересів потенційних учасників, (представників різних верств, організацій, установ), їхнього розуміння сталого місцевого розвитку, бачення перспектив переходу на його засади.

Підготовча частина включає вирішення питання щодо джерел отримання ресурсів, необхідних для забезпечення участі, координації та управління проектами, збору та аналізу інформації. Для цього потрібні такі ресурси як належні знання, навички, підтримка з боку різних політичних та громадських сил, фінансові кошти, потрібні для розбудови та зміцнення місцевого потенціалу розвитку. Також визначається сукупність інформаційно-роз'яснювальних заходів, засоби підтримки тощо.

Складається календарний план розробки та впровадження ССМР, розподіляються обов'язки учасників процесу. Загальний календарний план може бути побудований навколо бюджетного процесу уряду або інших ключових стратегій. Він має визначати чіткі й зрозумілі терміни виконання завдань, що ведуть до кінцевої мети, а також правила і терміни звітування про досягнення поточних результатів.

Як вже зазначалося, стратегія за своєю природою є довготривалим процесом. Затримки з отриманням результатів можуть скласти враження відсутності або недостатності роботи на місцях і таким чином призвести до втрати зацікавленості, суспільної довіри та підтримки.

Досвід багатьох країн свідчить, що дуже корисною буває реалізація пілотних (демонстративних) проектів, які здійснюються впродовж роботи над стратегією. Вони дають уявлення про можливі шляхи впровадження стратегії, наочно демонструють її практичну вигідність ще на ранніх стадіях процесу (наприклад збереження енергії, удосконалення роботи міського транспорту, ефективні шляхи утилізації твердих відходів тощо). Пілотні проекти закладають у загальний план розробки та впровадження ССМР.